

Daarom Noorwegen!

Samenwerking tussen de Nederlandse en Noorse landmacht

P. Teeuw – luitenant-kolonel der cavalerie*

Inleiding

Een operatie waarin de Nederlandse krijgsmacht zonder internationale partners optreedt is bijna niet meer voor te stellen. Louter Nederlandse operaties vinden alleen binnen de landsgrenzen plaats, en zelfs dan ontkomen we bijna niet aan het samenwerken met andere naties of internationale organisaties.

Puur *non-combined* optreden bestaat niet meer. Daarnaast nemen de hoeveelheid taken en missies toe terwijl de beschikbare middelen en budgetten niet navenant stijgen. We moeten meer met minder doen.

Om *combined* optreden mogelijk te maken, en om zo efficiënt mogelijk te zijn, werkt de krijgsmacht niet alleen gedurende operaties met andere landen samen. Militaire samenwerking met Groot-Brittannië, Duitsland en Amerika is ons allen bekend. Minder bekend is de militaire samenwerking tussen Noorwegen en Nederland.

Velen weten dat de Nederlandse mariniers nagenoeg ieder jaar in Noorwegen oefenen en dat de luchtmacht regelmatig in Noorwegen traint. De Koninklijke Landmacht daarentegen is veel verder gegaan en heeft gekozen voor een structurele vorm van samenwerking met de Noorse landmacht.

In dit artikel ga ik hierop in en sta stil bij de mogelijkheden die deze samenwerking biedt. Om uit te leggen waarom deze samenwerking met Noorwegen van belang is, ga ik eerst in op de internationale positie van Noorwegen en het Noorse veiligheidsbeleid. Daarna verklaar ik de militair-politieke situatie en de laatste ontwikkelingen hiervan. Vervolgens ga ik dieper in op de huidige en toekomstige samenwerking tussen de beide landmachten en sta stil bij de redenen waarom de Nederlandse landmacht zich richt op deze samenwerking met de Noorse landmacht.

Internationale positie van Noorwegen

Noorwegen is een land dat in de wereldpolitiek veel gezichten heeft.¹ Het is aan één kant een onbelangrijk land met slecht 4,6 miljoen inwoners en een BNP dat nog niet de helft van het

Nederlandse is. Aan de andere kant is het een invloedrijk en, in sommige opzichten, machtig land.

Het heeft een aanzienlijke politieke prestige. Het toekennen en uitreiken van de Nobelprijs voor de vrede zet Noorwegen ieder jaar weer in de internationale schijnwerpers. Het leveren van hoge functionarissen in en rond de Veiligheidsraad en diplomatieke successen, als bijvoorbeeld het voorbereiden van de *Camp David-akkoorden* (1978), de *Oslo-akkoorden* (1993) en de vredesbesprekingen in Sri Lanka (2002), onderbouwen deze status van Noorwegen in de internationale politiek².

Een politiek die Noorwegen vooral uit idealistische motieven voert en die succes heeft door het ontbreken van een koloniale geschiedenis en door het geven van ruime ontwikkelingshulp.

Geopolitiek en economisch gezien is Noorwegen een land van belang. De meer dan 2.000 kilometer lange kustlijn maakt de oceaan voor de Noorse kust tot een economisch wingebied. Sinds de jaren zeventig wordt daar olie en gas gewonnen waardoor Noorwegen in zeer korte tijd is uitgegroeid tot een energieproducent van dezelfde omvang als de oliestaat Iran.

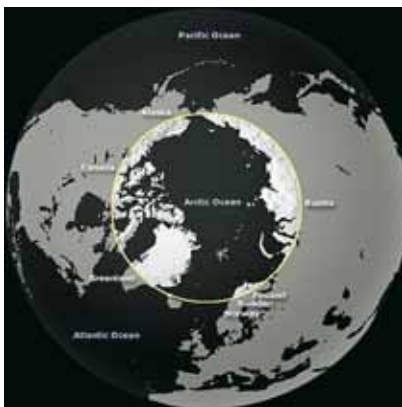
* De auteur is als uitwisselingsofficier werkzaam bij het Noorse *Transformation and Doctrine Command*, het deel van de Noorse landmachtstaf dat zich bezighoudt met onder meer doctrineontwikkeling en de lange-termijnplannen van de Noorse landmacht.

1 T. Bulle, *Norge*, Oslo 2004 en O. Riste, *Norway's foreign relations*, Oslo 2001.

2 O. Riste, *Norway's foreign relations*, Oslo 2001, pagina 255 e.v.

Hierdoor heeft Noorwegen een enorme economische importantie voor Europa en Amerika. De in de Noorse wateren aanwezige visvoorraden zijn daarnaast van grote waarde. Langs de Noorse kust lopen voor Rusland en de Verenigde Staten belangrijke zee-routes. De aan deze zeeroutes liggende havens hebben sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, en daardoor het verlies van havens aan de Baltische en de Zwarte Zee, voor Rusland een nog grotere betekenis gekregen. Bovendien is door de toename van export van Russisch olie en gas, de behoefte aan betrouwbare zeeroutes aanzienlijk gestegen.

Voor de Verenigde Staten zijn deze zeeroutes van belang om met deze Russische grondstoffen onafhankelijk(er) van het Midden-Oosten te kunnen zijn. De ligging van Noorwegen wordt hierdoor van strategisch belang; Noorwegen beheerst immers de toegang tot de Russische havens van het Kola-schiereiland.

De ligging van Noorwegen is gezien de olie- en gaswinning van strategisch belang

Een belangrijke ligging kan ook gevaarlijk zijn. Dit heeft Noorwegen met de Duitse inval in 1940 ervaren. Deze ervaring heeft ervoor gezorgd dat men ernaar streeft om ingebed te zijn in allianties. Voor een deel verklaart dit de activiteiten van Noorwegen in de Verenigde Naties. Het zorgt er ook voor dat Noorwegen een trouw lid is van het NAVO-bondgenootschap, dat voorheen de Sovjet-Unie, en nu de

De Noorse koning Harald V tijdens de opening van het nieuwe Noorse politieke jaar in Oslo, 2006 (Foto: Forsvarets Mediasentre)

directe buurman Rusland, als een van de weinige Europese landen aan zijn grens heeft.

In de Noorse veiligheidspolitiek wordt Rusland nog steeds als een (economische) dreiging gezien; ik kom hier later op terug. Van de Atlantische partners voelt men de verbondenheid vooral met de Verenigde Staten, die na de Tweede Wereldoorlog de belangrijkste garantie voor de Noorse soevereiniteit waren en waarheen in de 18-de eeuw veel Noren geëmigreerd zijn. Met Groot-Britannië heeft Noorwegen het langst vriendschapsbanden.

De geschetste behoefte om internationaal mee te spelen staat in contrast met een tegelijkertijd aanwezige neiging tot neutraliteit. De angst voor inmenging is groot; een trauma als gevolg van de eeuwenlange overheersing door Denemarken tot in de 19-de eeuw, en vervolgens door Zweden tot 1905.

Pas vanaf 1905 is Noorwegen een zelfstandige natie. Dit lijkt één van de oorzaken te zijn voor het volksverzet tegen toetreding tot de Europees Unie³. Het woord 'unie' doet de Noren nog steeds denken aan deze Deens-Zweedse overheersing.

Het voorgaande geeft de drie lijnen aan die de Noorse buitenlandse politiek als een constante bepalen. Ten eerste de behoefte en het vermogen om vanuit idealisme, het ontbreken van een koloniaal verleden en geopolitieke ligging, een missionaire politiek te bedrijven. Daarnaast het verzekeren van de eigen veiligheid door actief lid te zijn van internationale organisaties en als laatste punt de contraire neiging zich van invloeden van buiten te willen isoleren.

Het Noorse veiligheidsbeleid

De Noorse buitenlandse politiek bepaalt natuurlijk ook de inrichting en inzet van het militaire apparaat. Noorwegen levert bijna traditioneel een forse bijdrage aan (VN-)vredesoperaties. De krijgsmacht doet dit zowel met waarnemers, eenheden als met het leveren van (tijdelijk gedemilitariseerde) specialisten in Noorse niet-gouvernementele organisaties⁴.

³ Alhoewel Noorwegen geen lid is van de EU, is het door tal van verdragen (bijvoorbeeld tot Europese Economische Samenwerkingsverdrag van 1 januari 1994) wel gehouden aan de EU-regelgeving.

⁴ T. Bulle e.a. Norge, Oslo 2004, pagina 157 e.v.

Als NAVO-partner heeft Noorwegen tijdens de Koude Oorlog een groot leger op de been gehouden, zeker gezien de omvang van zijn bevolking en het geringe economische potentieel dat het tot de jaren zeventig had. Hierbij heeft natuurlijk de dreiging die uitging van een landsgrens met de Sovjet-Unie stimulerend gewerkt.

Deze dreiging heeft ertoe geleid dat Noorwegen na de val van de Muur zijn hoofdinspanning bleef richten op de verdediging van de landsgrenzen. Nu deze grens een EU-Schengengrens is, wordt de bewaking van deze grens op een bijna even nauwkeurige wijze als tijdens de Koude Oorlog door de Noorse krijgsmacht uitgevoerd.

Pas in 2001 werd er besloten de Noorse krijgsmacht om te vormen. De krijgsmacht moest flexibeler worden, aangepast aan de nieuwe NAVO-doctrine, en meer gericht op expeditionair optreden⁵.

'Noordzee Strategie'

Een opmerkelijk feit in het Noorse veiligheidsbeleid is de zogeheten 'Noordzee Strategie'⁶. Door het afsluiten van bilaterale overeenkomsten op het gebied van militaire samenwerking met de aan de Noordzee liggende buurlanden, Denemarken, Duitsland, Groot-Brittannië en Nederland probeert Noorwegen een alliantie binnen de NAVO-alliantie te creëren.

Deze extra zekerheid was vanuit Noors perspectief vereist omdat NAVO's artikel v, ('Een gewapende aanval op één van de NAVO-landen wordt beschouwd als een aanval op allen') alleen van toepassing was bij gewapende overvallen en derhalve niet altijd zekerheid bood om de Noorse economische (olie)belangen veilig te stellen.

Na de terroristische aanval van 11 september 2001 op het *World Trade Centre* in New York werd artikel v ook toegepast bij terroristische aan-

slagen en nam de noodzaak van de Noorse 'Noordzee Strategie' enigszins af. De 'Noordzee Strategie' ligt aan de basis van de militaire samenwerking met Nederland, waarover later meer.

De, in relatie tot die van andere NAVO-landen, laat ingezette koerswending en herstructurering van het Noorse defensieapparaat, die in vier jaar zijn beslag moest krijgen, heeft geresulteerd in een schoksgewijze verandering van de Noorse defensiestructuur. De bijna overhaaste totale herstructurering en snelle afbouw zorgde soms voor onbeheersbare situaties en niet altijd logisch te verklaren (re)acties.

De 'Package-deal'

Nederland heeft dit gemerkt toen de toenmalige Noorse minister van Defensie, Kristin Krohn Devold, in 2004 een grote materieeluitruil op het allerlaatste moment totaal onverwacht aflieps. Deze voorgenomen materieeluitruil, bij velen bekend als de 'Package-deal', was zeer opmerkelijk. Beide landen hadden het voornemen overtollig materieel met een totale waarde van meer dan 500 miljoen euro te ruilen. Nederland bracht de overtollige Pantserhouwitser 2000, Leopard II-tanks en Leopard-onderstellen in, en zou daar van de Noren onder meer NASAMS (een Noors luchtverdedigingssysteem), doorbraak- en genietanks voor terugkrijgen.

Hierdoor kon een grote besparing op de geplande materieelprojecten worden bereikt. Bovendien waren beide landen ineens zeer interoperabel doordat ze veel gelijksoortig materieel hadden. Samenwerking op het gebied van onderhoud, logistiek en opleidingen zou naar alle waarschijnlijkheid tot veel meer besparingen leiden.

Pas kort voor de formele ondertekening van de hiervoor genoemde materieeluitruil, werd het de Noorse Defensie, die in reorganisatie verkeerde, duidelijk dat ze een verkeerde

voorstelling van de eigen financiële situatie hadden gemaakt. Door de invoering van een nieuw financieel administratief systeem en de start van een nieuwe, meer 'paarse' Noorse defensieorganisatie was er vooraf geen duidelijk financieel overzicht van de gevolgen van deze materieeluitruil.

De Noorse minister van Defensie koos voor een investering in marine-materiaal, iets waar de Noren later spijt van zouden krijgen. Er werd gekozen om 2,5 miljard euro te investeren in vijf nieuwe fregatten (*Fridtjof Nansens*-klasse) die in 2010 operationeel moeten zijn. Nu al blijkt dat de Noorse marine niet in staat is om genoeg personeel te werven om deze schepen te bemannen.

Jammer genoeg leidde het afzeggen van deze opmerkelijke vorm van samenwerking tot weerstand tegen bijna alles wat Noors was binnen de Nederlandse Defensiestaf en het ministerie. De Noren werden geschetst als onbetrouwbaar en de voormalige minister van Defensie Henk Kamp had geen goed woord over voor zijn vrouwelijke Noorse collega.

Politiek-militaire situatie

Nieuwe defensieleiding

Het voorgaande klinkt niet echt rooskleurig. Toch is de werkelijkheid anders. De voorgenomen Noorse reorganisaties zijn nu grotendeels achter de rug. Daarnaast heeft er in Noorwegen een wisseling van de wacht plaatsgevonden. Na de (valse) start in de militaire samenwerking tussen Noorwegen en Nederland heeft Noorwegen niet alleen een andere minister van Defensie, een andere commandant der strijdkrachten (CDS) maar ook een andere commandant der landstrijdkrachten.

5 Stortingsproposisjon (Regeringsbesluit) nr. 25, 2001.

6 Stortingsproposisjon (Regeringsbesluit) nr. 42, 2003. Landene som inngår i den såkalte 'Nordsjøstrategien' er Storbritannia, Nederland, Tyskland og Danmark.

Deze nieuwe defensieleiding heeft de touwtjes beter in handen en heeft een duidelijker doel voor ogen. De huidige organisatie is nu in een evaluatiefase en men richt de blik weer op de toekomst.

Daarbij blijft de grootmacht Rusland een belangrijke factor. Borg daarvoor staan de gemeenschappelijke grens en een conflict over de economisch belangrijke gebieden in de Barentssee, waar men flinke olievoorraden vermoedt en waar belangrijke visgronden liggen.

Deze militaire en economische dreiging is echter eventueel pas op langere termijn (weer) opportuun, maar vraagt dan mogelijk wel om een verdediging in internationaal verband met hulp van de NAVO of EU.⁷

Even wezenlijk en in eerste instantie belangrijker is de verdere ombouw van de Noorse krijgsmacht naar een snel internationaal inzetbare troepenmacht. Daarbij is men zich ervan bewust dat zoiets alleen mogelijk is door nauwe internationale samenwerking.

Een krijgsmacht van een klein land heeft eenvoudigweg niet het vermogen alle vereiste capaciteiten in stand te houden. De laatste jaren heeft de Noorse Defensie al de keuze gemaakt om de MLRS (*Multiple Launch Rocket Systems*) te verkopen, en slechts beperkt te investeren in contramobiliteit (genie) en luchtverdediging.

Met de resterende capaciteiten wil men een belangrijke of in ieder geval zeer waardevolle internationale speler blijven.

Daarbij zoekt men dan naar voor anderen kostbare en schaarse 'niche' capaciteiten zoals *ISTAR (Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance)* en *Special Forces*. Deze volgende stap in de vormgeving van de Noorse krijgsmacht wil men eind 2007 afgerond hebben.⁸ De belangrijkste bondgenoten waarmee de Noren deze samenwerking zien zijn Groot-Brittannië, de Verenigde Staten, Zweden en Nederland.

Ambities

De Noorse defensieambitie wordt, zoals gebruikelijk, voor een groot deel vormgegeven door de politieke ambitie en als gevolg daarvan het beschikbare budget. De toekomstige aanschaf van de opvolger van de F-16 en de verwerving van nieuw marine-materieel laten in de nabij toekomst een financiële ruimte over om voor de landmacht een kleine gemechaniseerde brigade en een zeer beperkte hoeveelheid eenheden boven het niveau van de brigade op de been te houden.

Delen van de Noorse landmacht (Grenswachtbataljon in *Sør-Varanger*, circa 570 personen) dragen zorg voor de bewaking van de Schengen-grens met Rusland en de ceremoniële bewakingen van het Noorse koningshuis (Hare Majesteits Koninklijke Garde,

circa 1200 personen).

Naast de dienstplicht, die nog steeds niet ter discussie staat en waar alle politieke partijen zich achter scharen, neemt de nationale reserve (50.000 personen) een belangrijke positie in de Noorse defensie in.

Budgetten

Na de reorganisaties van 2001 heeft de defensieleiding ingezien dat de Noorse landmacht onder haar kritische massa dreigde te komen en wordt er meer geld uitgetrokken om extra personeel te werven. Het Noorse landmachtbudget van 2006 is met 30 miljoen euro gestegen naar 490 miljoen in 2007, en stijgt naar verwachting naar 590 miljoen euro in 2008.

Rond de 23 procent⁹ hiervan wordt besteed aan investeringen in materieel en infra. Vóór 2008 worden er ruim 1.000 extra beroepsmilitairen bij de landmacht aangenomen om het aantal op 3.400 officieren, onderofficieren en contractsoldaten te brengen. Daarnaast worden er per jaar 4.000 dienstplichtigen bij de landmacht opgeleid.

Soldaten en korporaals die benodigd zijn voor een missie moeten vanuit het dienstplichtige bestand worden geworven. De Noorse dienstplichtigen kunnen namelijk niet verplicht worden deel te nemen aan internationale missies. Zij dienen hiervoor over te gaan in een aanstelling die te vergelijken is met die van de Nederlandse Beroeps Bepaalde Tijd (BBT'er).

De totale parate sterkte van 7.400 moet ertoe leiden dat de ambitie van constant 700 landmachtmilitairen in buitenlandse missies gewaarborgd

Er is ruimte genoeg om te oefenen in Noorwegen. Hier een Noorse Leopard 2A4 gevechtstank, die in 2004 van Nederland is gekocht

(Foto: Forsvarets Mediasentre)

⁷ Dit dreigingsperspectief wordt onder meer beschreven in 'Hvor går Russland?' – K. Åtland – Oslo 2005.

⁸ Gen S. Diesen – CDS Noorse krijgsmacht – tijdens zijn voordracht in 'Oslo militære samfund', 28 oktober 2005 en Forsvarets Studi '07.

⁹ Stortingsproposisjon (Regeringsbesluit) nr. 1, 2006-2007; Defensiebudget 2007.

De Noorse dienstplicht staat (nog) niet ter discussie

(Foto: Forsvarets Mediasentre)

wordt¹⁰.

Naast extra personeel richt de toekomstige Noorse landmacht zich op een samensmelting van lucht- en marineoptreden waardoor al op het brigadeniveau een *joint* eenheid, in ruime mate ondersteund door techniek en steunend op ISTAR, ontstaat. Ten aanzien van mogelijkheden in toekomstige landmachtorganisaties en -modellen wordt niet geschroomd revolutionair te denken en de relevante industrieën uit te nodigen mee te denken en samen te werken bij de nodige experimenten.

Samenwerking tussen de Noorse en Nederlandse landmacht

De reeds eerder beschreven Noorse 'Noordzee strategie' heeft ertoe geleid dat de Noorse en Nederlandse ministers van Defensie in 2003 een *Declaration of Intent*¹¹ (DOI) ondertekenden. Centraal hierin stonden efficiëntie en effectiviteit tussen alle krijgsmachtdelen.

Als gevolg van het niet doorgaan van de beschreven grote materieeluitruil zijn de meeste intenties van de DOI niet bewaarheid. De Koninklijke

Landmacht is desondanks doorgestaan met de samenwerking met de Noorse landmacht.

In 2004 werden er een zestal *Memoranda of Understanding* (MOU) tussen de beiden landmachten getekend. Deze MOU's beschreven de samenwerking op het gebied van ISTAR, Militaire Geografie, samenwerking binnen het 1 *German Netherlands Corps* (1(GE/NL) Corps), Training en Opleiding, *Command and Control*, en de uitruil van personeel.

Als gevolg van deze laatste MOU zijn er zeven Noorse en vijf Nederlandse officieren uitgewisseld tussen beide landmachten, waardoor er een goed inzicht ontstaan is in elkaars mogelijkheden en intenties.

Lange-termijndoelstellingen

De landmachtsamenwerking verliep zo positief dat de Commandant der Landstrijdkrachten, luitenant-generaal P. van Uhm en zijn Noorse counterpart, generaal-majoor R. Mood, in december 2005 besloten deze samenwerking te continueren en de doelstellingen en de aansturing van de verschillende activiteiten beter op elkaar af te stemmen¹².

Als lange-termijndoelstelling richten de beiden landmachten zich op operationele samenwerking in het gehele geweldsspectrum. Interoperabiliteit is hierbij natuurlijk vereist.

Hoe dit bereikt wordt, en hoe de afstemming tussen de verschillende sa-

menwerkingsgebieden wordt zeker gesteld, staat beschreven in het *Army Co-operation Initiative*, kortweg ACI, dat op 7 februari 2007 in het Noorse Rena is ondertekend.

Het ACI beschrijft per samenwerkingsgebied (opleiden en trainen, oefenen, materieel, personeel, doctrine, studies en concepten) de doelstellingen. Deze samenwerkingsgebieden worden afgestemd door een coördinatiegroep bestaande uit twee Nederlandse en twee Noorse officieren die direct aan de respectievelijke commandanten rapporteren en, daar waar vereist, beslissingen voorleggen.

Naast interoperabiliteit leidt deze vorm van samenwerking tot meer synergie tussen deze landmachten en kunnen ze effectiever te werk gaan. Door een goede inzage in elkaars organisatie en door goed overleg worden dubblures voorkomen en wordt van elkaars studies, concepten enzovoort gebruik gemaakt.

Schaalvergroting

Schaalvergroting zal mogelijk tot goedkopere verwerving leiden en het is zeker niet ondenkbaar dat we elkaars personeel gaan opleiden en of dit gezamenlijk doen.

Een voorbeeld waartoe deze samenwerking kan leiden is de samenwerking tussen de beide Militair-geografische organisaties. Niet alleen producten worden gedeeld (digitale kaarten) maar er wordt ook samen-

Luitenant-generaal Van Uhm en generaal-majoor Mood tijdens de ondertekening van het ACI in het besneeuwde Rena, februari 2007

(Foto: AVDD)

¹⁰ Hærens Gjennomføringsplanen, maart 2006.

¹¹ 'Declaration of Intent between the Minister of Defence of the Netherlands and the Minister of Defence of Norway on the Enhancement of Bilateral Defence Co-operation', op 20 juni 2003 door de ministers Kamp en Devold ondertekend.

¹² *Norwegian and Royal Netherlands Army Co-operation Initiative* (ACI).

gewerkt bij het zoeken naar technische ontwikkelingen.

De samenwerking op het gebied van *Intelligence, Surveillance, Targeting* (ISTAR) is een ander voorbeeld en gaat nog verder. Tijdens de onlangs gehouden Noorse Winteroefening *Cold Repsonse 2007*, opereerde een Nederlandse ISTAR-module volledig geïntegreerd in het Noorse ISTAR-bataljon. Daarnaast cross-trainen beide eenheden en wordt er aan gemeenschappelijke doctrine gewerkt.

De vorm van samenwerking waarvoor de landmacht heeft gekozen, wijkt af van wat de andere Nederlandse krijgsmachtdelen met Noorwegen doen. De landmacht heeft ervoor gekozen Noorwegen als een van de belangrijkste samenwerkingspartners aan te merken.

De verhalen van Nederlandse mariniers in Noorwegen zijn ons allen bekend. Zij oefenden echter *in* Noorwegen, en niet *zozeer met* de Noren. Ook de luchtmacht is regelmatig in Noorwegen te vinden maar ook zij oefent daar slechts beperkt *met* de Noren.

Naast de multinationale samenwerking op het gebied van F-16 (EPAF – *European Participation AirForce*) gaat de Nederlandse luchtmacht niet veel verder in de samenwerking terwijl de kansen er wel degelijk liggen. Denk hierbij aan luchtverdediging of de mogelijkheden die de gemeenschappelijke C-130 biedt.

De inzet van een Noors-Nederlands F-16 detachement in Kirgizië (2002-2003) heeft laten zien dat er goed samen te werken is op dit gebied. Met een vergelijkbare noodzaak tot het handhaven van Noorse en Nederlandse marine bij kleiner wordende budgetten biedt ook dit samenwerkingsmogelijkheden. Hierbij mag de NH-90 helikopter niet vergeten worden.

De landmacht heeft met het onder-

¹³ Korea, Libanon, Bosnië, Kosovo, Irak, Afghanistan.

Het Noorse tactische trainingscentrum biedt veel mogelijkheden

(Foto: Forsvarets Mediasentre)

tekenen van het ACI in de Noorse landmacht een partner gevonden waarmee samengewerkt wordt op vele gebieden.

Conclusie

De samenwerking van de Koninklijke Landmacht met de Noorse landmacht is een strategische keuze en biedt beide landmachten goede kansen om er in de toekomst beter van te worden. Juist in kleinere landen zijn de gevolgen van kleiner wordende defensiebudgetten eerder voelbaar en is de noodzaak tot samenwerking daardoor groter.

Door samen te werken met een land dat Nederland niet als klein en minder relevant ziet, kan Nederland de samenwerking beter beïnvloeden dan met grotere landen als bijvoorbeeld Groot-Brittannië of Amerika. In dit soort samenwerkingsverbanden is de Nederlandse behoefte vaak zo klein dat deze ondergeschikt wordt aan die van het land waarmee wordt samengewerkt.

Voor Noorwegen geldt nagenoeg dezelfde reden. Voor Noorwegen speelt daarbij mee dat Nederland een krijgsmacht heeft die zich heeft ontwikkeld in een richting die de Noren als een mogelijke oplossing voor hun eigen organisatie zien.

Beide landmachten hebben veel gelijksoortig materieel en/of een toekomstige materieelbehoefte die erg dicht bij elkaar ligt.

De Noorse creativiteit, technologie en

durf om concepten uit te testen kan voor de Koninklijke Landmacht zeer interessant zijn. Bovendien biedt Noorwegen uitgelezen oefenmogelijkheden, en dan doel ik niet alleen op wintertrainingen. De mogelijkheden om nieuwe technologieën uit te testen, de samenwerking tussen krijgsmachtdelen waarbij grote oefengebieden noodzakelijk zijn daadwerkelijk te beoefenen, eenheden van brigadegrootte te ontplooiën, zijn voorbeelden van oefendoelen die in de meeste Europese landen niet meer haalbaar zijn.

In Noorwegen is dat geen probleem.

Als we stilstaan bij de operaties waaraan de Nederlandse en Noorse landmacht de laatste decennia hebben deelgenomen, of nu nog aan deelnemen¹³, dan zien we eveneens opvallend veel overeenkomsten. Een gemeenschappelijke aanpak kan leiden tot de uitruil van taken, specialisering of tot samenwerking in materieelaanschaf, en opleiding en training, waardoor de uitvoering van de taken efficiënter kan zijn.

Bovendien voorkomt het operationeel samenwerken met een vaste partner dat er keer op keer interoperabiliteitsproblemen overwonnen moeten worden, zoals we bij de *NATO Response Force* (NRF) of de *EU Battle Groups* zien. Politieke goedkeuring, geloof en vertrouwen zijn bij deze vergaande samenwerking wel vereist. We moeten ons tevens realiseren dat deze vorm van samenwerking tijd nodig heeft.